

Улас
Самчук

САБОТАЖ
УВО

Харків
«ФОЛІО»
2020

УВО — Українська військова організація, що постала 31 серпня 1920 року в Празі на нараді старшин Українського Січового Стрілецтва й Української Галицької Армії. Ідейний натхненник і організатор нелегальної військової революційно-політичної формації Євген Коновалець її основним завданням бачив збереження професійних військових кадрів, які в разі виникнення військового конфлікту в Європі зможуть скласти кістяк української армії і вступити в боротьбу за незалежну Україну.

Після приєднання у вересні 1921 року Східної Галичини до Польщі УВО очолила національно-визвольну боротьбу українців проти нової влади, розгорнувши організоване збройне підпілля. Закріпившись на західноукраїнських землях, організація залучала до своїх лав молодь, займалася військовим і бойовим вишколом, політичним вихованням, підпільною і просвітницькою діяльністю, видавала пропагандистську літературу, вдавалася до численних бойових акцій, серед яких вагоме місце займали замаху на польських урядовців, напади на польські державні установи і банки, саботажі.

Бойові і саботажні акції УВО викликали симпатію до організації серед населення, але водночас спричинили реакцію польської влади, яка відповіла пацифікацією «краю терором» і каральними експедиціями, що виявилися особливо брутальними щодо цивільного населення. Умиротворення сіл відбувалося шляхом тотальної екзекуції, обшуків, ревізій, нищення майна, підпалів збіжжя і будинків.

Як свідчать історичні документи, спорадичні саботажі відбувалися впродовж усього часу існування УВО, найбільш масові з них припали на 1920—1922 роки; до акцій спротиву українське підпілля повернулося у 1929—1930 роках.

ЧАСТИНА I

I

Ось перед вами широка довжелезна вулиця веденого міста у сяйві вечірнього світла, яке холодним диханням та цілунками лиже поллятий осінніми дощами слизький асфальт. Довгі, напружені, мов струни, електричні дроти, ніби жили живої руки, котять без перерви хвилі сильної енергії, яка приводить в рух валку вайлуватих возів, блискає синьо-оранжевими блискавками та наповняє вулицю запахом гострого озону. Розбурхані самоходи безвільно та сліпо, витріщивши свої мертві зірки, бушують, ревуть, і клеочче над вулицею переклик сплетених сирен і хльостко обсипає ними пішоходів, ніби спадаючими рештками вибухнувшої ракети; але ракети, яка без перерви крає чорне, тяжке, низьке небо, що прилягло щільно до самих стріх багатопверхових будівель. Тисячі тисяч подібних ракет. Тисячі криків. Тисячі огнів; але все крушиться, трошиться, нищиться об тверду, вперту, соковиту темноту і розсипається тут же по тісній, скрегочучій вулиці, ніби попіл без перерви вибухаючого вулкану.

Ось зі стогоном та скреготом прогуркотів тягарник. Ось легеньке таксі сховзнуло, блимнуло оченятами, мов залякане мишеня, що ненароком вискочило з нірки. Ось повзе довга валка трамвайових возів... Ось автобус підкотив, гупнув пару разів невідомо чого і спинився. Ще вентилятори на стрісі його вертяться й не в силі спинитися, відсапатися не можуть. Ось скупчилися юрбою коло зупинки люде, що, ніби череда антилоп в широкій пустелі, прагне освіжитись коло джерела; якісь обдертус тиче кожному в руки шматок

одягнений, в гранатовому одязі, в гамашах... Великий перстень на середньому пальці лівої руки, здає, далеко блищав великим хвальшким каменем. Співрозмовник генерала дуже уважно слідкував за тим панком. Чогось він дуже йому полюбився. Йому весь час здавалося чи то може він увиявив собі, не маючи змоги здихатись омильної увияви, що панок той зовсім не так то вже захоплений читанням газети і що за весь той час він навіть, здається, ні разу не перевернув сторінки. Але можливо також, що панок порядно закоханий, зажурений чи просто малописьменний в чужій мові і тому не може скінчити початої сторінки... Одним словом, все-таки поводження читача в гамашах на думку генералового співрозмовника видавалось не зовсім випадковим. Тому-то і мовчав він, тому-то і не занадто реагував на запальні тиради генерала, тому то вважав за більш доцільне про... того, ну простудіювати свого сусіда, та разом не дуже зайво розпускати язика.

Нарешті по якій півгодині, не роблячи для цього ніякого підготовлення, генералів співрозмовник нагло встає і, порядно здивувавши старого своєю вихідкою, прощається і виходить. Через дві хвилини, видно, понесла його вниз і проковтнула. Але внизу, зараз за рогом вулиці, він стримується, дуже захоплюється виставленими для реклами фільмовими образками, з не меншою увагою розглядає їх, не звертаючи ніби ніякої уваги на метушню, що навколо бушує.

Вже вечоріло і сутінь грубою своєю силою владно клала свої темні мазки на світлі полотен оточення. Тоді вибухали холодні, гострі огні, що ніби заморожені соплі в переливах раннього, яркого сонця відбивали цілі каскади штучного з далеких, невідомих джерел світла. Вся спина цього добродія сірою масою, ніби велика брудна пляма, яркіше виникла, і хоча власник не міг бачити її вигляду, одначе чув, яким мозолем на тілі загалу мусіла вона видаватися. Зім'ята, облізна свитка зі заяложеним збитим коміром соромливо та дбайливо прикривала рештки сяко-тако порядного одягу, якого зрештою дуже тяжко було б пристосувати до якої-будь моди, що промигнула перед очима післявоєнного часу¹.

впродовж 1906—1933 років був впливовий публіцист Теодор Вольф (нім. Theodor Wolff; 1868—1943).

¹ ...післявоєнного часу... — після Першої світової війни.

ЗМІСТ

Передмова	3
САБОТАЖ УВО	17
ЧАСТИНА I	19
I	19
II	21
III	26
IV	32
ЧАСТИНА II	286
Частинний виступ	286
Пацифікація	332
Протест	403
ОПОВІДАННЯ. НОВЕЛИ	533
МЕСНИКИ	535
У «Татарській ямі»	535
Омелько оповідає	539
Жовті кожухи	544
Лист	549
Сон мого батька	555
Одна легенда	559
Що говорив той дядько?	566
Присяга	571
Ще один день	577
Буревій	583

ТРИ КРІСИ	591
Помстився	591
Заповіт	593
Одна осінь	596
По закону	599
Перемога знаку	602
Виховують	606
Богонос Северин	610
Три кріси	613
Хома Гуца	616
З чорних днів	619
Чи чуєш ти?	621
Брат	624
Шомполи	626
Мовчазний хрест	630
Жарт життя	632
КОМЕНТАРІ	637
СЛОВНИК МАЛОЗРОЗУМЛИХ СЛІВ	642